

„Az, aki nemsokára beroskad ebbe a gödörbe, sohasem félt tőle. Ő énekben val-
 „Alotta, hogy »egy ajtó bezárul itt a földön és egy ajtó kinyílik ott az égben«, s
 tudta, hogy [...] az álom nem lehet rossz. Mi azonban, kik itt állunk, tanácstalanok
 vagyunk. Csak veszteségünk nagyságát érezzük. Egy ember elmúlása mindig szo-
 morú. De milyen végzetes, milyen tragikus az alkotó megsemmisülése, kit a termé-
 szet ismeretlen, sohasem ismétlődő törvények alapján, véresejtek titkos találkozá-
 sának alapján teremt, s olyan egész, mint egy világ.”

Kosztolányi Dezső búcsúzott így Gárdonyi Gézától, majdnem 100 évvel ez-
 előtt, s miközben nyilvánvalóan nagyon különböző alkotói karakterekről van szó, a
 párhuzam – számomra legalábbis – nagyon nyilvánvaló. Ha van (jaj, de furcsa, hogy
 javítanom kell: volt...) ismerősöm, barátom, akit sosem féltettem attól, hogy el kell
 mennie, az Fésűs Éva – volt. Erős hittel, nem csupán beletörődve, de meggyőződé-
 készült „haza”. S ennek sem kerített nagy feneket, mert Ő nem olyan volt.

Amikor arról mesélt nekem (szinte szégyenlősen, szabadkozva), hogyan lett
 belőle író, magát a szót is kerülte. Azt, hogy ’művész’ vagy ’alkotó’ valószínűleg so-
 hasem mondta ki saját magára. Nem tartotta annak magát. Ha hitt volna ilyesmiben,
 akkor azt mondta volna, hogy csak véletlenül lett az, így viszont hálát adott ezért is.

Amikor arról mesélt, hogy anno tilos volt Mikulásról írnia, szigorún csak
 „télapózni” lehetett, a karácsony pedig fenyőünnep lett, nem volt a hangjában csa-
 lódottság, dac vagy épp kérdés. Ezt kérték, a lelkiismeret azt mondta, belefér, hát
 nem lázadozott. Amikor személyesen kereste föl egy szerkesztő – a szabályokat
 tisztázandó –, azt mondta neki, rendben van, de ha megengedi, imádkozik érte a
 templomban... S ezt sem a bölcsek erejével vagy kioktató szándékkal jegyezte meg,
 komolyan is gondolta.

Amikor arról mesélt, hogy „osztályidegenként” nem kerülhetett be az egye-
 temre, abban sem volt sem keserűség, sem gőg. Teljes természetességgel élte meg ezt:
 „Hát gyors- és gépiró lettem. Egész életemben ez volt a munkám”.

Amikor a nagyszüleiről, a dédszüleiről, az őseiről mesélt, nagyobb büszkeség-
 gel tette ezt, mint amikor saját magáról kérdezték. Kevesen tudják például, hogy az
 amúgy kiváló jogász dédapa, Fésűs György (1841–1914) elsőként ültette át magyarra
 Cooper *Bőrrharisnyáját*. De fordította a *Tamás bátya kunyhóját* s több más ifjúsági
 művet is – németből vagy épp angolból. De rokon volt – nagymamája testvére – a
 kiváló költő, Kozma Andor (1861–1933) is.

És büszkén mesélt arról, hogy ő számon tartotta Andor édesapját, Kozma
 Sándort (1825–1897) is, aki nem csupán arról volt híres, hogy ő volt az első magyar
 főügyész, de arról is, hogy ő volt az, aki fölmentette a tiszesszlári vérvád vádlottjait.

Azt hiszem, mindig többet mesélt másokról, mint magáról. Mintha saját
 „karrierjét” nem tartotta volna említésre, emlegetésre méltónak. Amikor egyszer ar-
 ról kérdeztem, nem bánta-e meg, hogy mi nem lett, mosolyogva mondta: „Én amúgy
 sem hiszek a »karrierépítésben«, abban, hogy »meg kell valósítani önmagad«. Min-
 dig is anyuka akartam lenni.”

Még vitatkozni is szerettem vele. Nem értettünk egyet abban, hogy melyik

könyvének vannak a legjobb illusztrációi, de mindig meghallgatott, mérlegelt, érvelt, sose bántott volna meg azzal, hogy csak ellentmond. Pedig megtehetette volna, akkor sem lehet volna haragudni rá.

A mesék teljes természetességgel, könnyen jöttek belőle, de nem meggondolatlanul. Akármiről, bármiről nem írt. „Mindig arra törekedtem, hogy rá tudjam irányítani a figyelmet a szépségre, a jóságra. A szerzőnek nagy a felelőssége azzal kapcsolatban, hogy mit ír a gyermeklélek tiszta lapjaira” – vallotta.

Ugyanakkor nem volt idealista, naiv ember, meséiben nem csupán fekete-fehér figurák vannak, nem mindig világjobbítók küzdenek velejükig gonosz szereplőkkel. Az *Aranyopfácska* például számomra arról is szól: lehet, hogy szorgalmas vagy, céltudatos, de néha be kell húzni a féket, kicsit ki kell engedni a gózt...

Még alig jelentek meg könyvei, de már a fél ország ismerte a nevét – a rádiós meséknek köszönhetően. Ha Magyarország bármely részén elhangzik a neve, ma is biztosan akad – korosztálytól függetlenül –, aki felkiált: a meseíró!

Pedig nem csupán az volt. Írt meseopera-librettót (*Szeplőcske* címmel) és hangjátékokat, színdarabokat is.

Aztán majd' hetvenévesen egy olyan verseskötete jelent meg, amely talán a hozzá közel állókat is meglepte. A *Szeretném elmondani még...* ugyanis nem „kedves”, „helyes” költemények gyűjteménye. Érett, komoly líra ez, személyes hanggal, őszinteséggel, ösztönből jövő, erőteljes képekkel.

Hogy sok évtizedig befelé és a fióknak írta verseit, személyiségét nézve nem is annyira különös dolog. Szerénysége, munkája és az írás iránti alázata sem inspirálta arra, hogy „költő” is legyen az, aki „író”-nak sem gondolta magát. A témák, a hangszín olyan, mintha csak mellékesen, csak zárójelben jegyezne meg valamit. Valami amúgy nagyon fontosat.

Mintha valamit még el akarna mondani, de nem akar ezzel senkit sem zavarani, nem akar senkit és semmit megváltoztatni. De nem baj, ha tudjuk:

„Minden dalom, versem csak törmelék,
pillanat-életem szilánkja,
mit a halál tesz majd lapátra.
Mégis szeretném elmondani még
a boldogság káprázatát,
amely vasmarkú fájdalmak között is
annyiszor rám talált.

[...]

Lassan elengedő gyökereimben
érezem a remegést
s egy mámorító titkot,
hogy élni nagyon szép volt.
Csak ezt akartam elmondani még.”*

Kedves Éva néni, köszönjük, hogy velünk voltál, hogy megosztottad velünk a talentumodat. Köszönjük, hogy egy kicsit mindannyiunk nagymamája voltál, s köszönjük, hogy annyi mindent elmondtál nekünk.

* Fésűs Éva: *Szeretném elmondani még* (részlet)